

LA RIBERA D'EBRE I LA GUERRA DE SEPARACIÓ

Per Pere Muñoz i Hernàndez

Tota història té els seus mites, la guerra coneguda popularment pel sobrenom dels Segadors n'és un de ben significatiu per a Catalunya. És un mite generador de consciència col·lectiva des del segle XIX. El sobrenom mateix Corpus de Sang fou batejat pel romàntic Manuel Angelon. En Pitarra i Angel Guimerà van compondre poesies i obres dramàtiques enaltint els fets. La guerra dels Segadors es mitificaria encara més quan seria pres com a tema de l'himne nacional i oficiós pel catalanisme polític, ja que fou prohibit pels governs civils, des del 1897.

Guerra, Revolta, Revolució, de Separació, dels Segadors, de Catalunya... des del mateix nom ja és discutit per part dels historiadors. La recerca històrica d'aquells moments històrics es plena d'interrogants tot i la quantitat de publicacions aparegudes, potser estripant vells mites per a esbrinar el significat real d'aquella guerra de dotze anys, la qual portaria la ruïna econòmica al país, la destrucció de les collites, l'esfondrament de les hisendes, l'empobriment dels pagesos, l'anarquia monetària, la fam els darrers anys de la guerra i finalment la mutilació de Catalunya, en definitiva, constituirà una lliçó de memòria històrica.

Les comarques més meridionals del Principat foren protagonistes directes d'aquells moments claus de la història de Catalunya, immerses com estaven en una crisi secular, afectats greument per l'expulsió dels moriscos (1609 - 1614), Ascó, Benissanet, Miravet, Riba-roja, Móra i Tivissa perderen bona part dels seus habitants. L'activitat del bandolerisme com la quadrilla dels germans Clua a la que s'hi havien afegit moriscos, l'escamot de Pere Prísac de Vilalba o del lladre Miquel Sunyer. El problema de les lleves i allotjaments. Seran preludis clars d'una crisi que amb la Guerra dels Segadors arribarà gairebé al seu límit.

D'aquesta dramàtica situació és prou significativa la misiva de data 30 de setembre de l'any 1638 dels jurats i consell de la Palma d'Ebre, quan en rebre una carta de "*sa Magestat*" on els diu que tinguin armes i provisions preparades per a armar els homes del poble i que els presentin memorial d'armes i homes de vint fins a seixanta anys, contestaren que (1) "*eren tan pobres en homes i diners que no en podien donar ni un*", els Consellers de Barcelona amenaçaren que en donarien part de la resposta, els de la Palma contestarien més tard que ja ho podien fer, que no tenien altra solució

que confiar en "l'empar de les Vostres Savieses".

Centrant-nos en la Guerra dels Segadors cal esmentar que l'any 1640 fou l'any decisiu, sobretot a partir del mes de maig on es produí un alçament generalitzat de tota la població del Principat contra la mobilització dels terços de l'exèrcit reial i la pretensió que fossin allotjats dins les poblacions, destacant en l'aixecament les zones fronteres dels regnes d'Aragó i València. L'alçament culminaria el dijous 7 de juny, dia de Corpus amb l'entrada a Barcelona d'uns 500 segadors revoltats i la mort del virrei, comte de Santa Coloma.

Dues setmanes més tard el poble de Tortosa s'aixecà contra les autoritats locals que estaven a punt de lliurar el castell de la Suda i la ciutat al marquès de Vélez, cap de l'exèrcit castellà, no tingueren la mateixa sort que a Barcelona i Tortosa esdevindria la base d'operacions de les tropes castellanques, convertint-se els pobles de la Ribera d'Ebre i la Terra Alta en una punta de llança de la revolta catalana.

L'historiador i pvre. Joan B. Manyà en les seves "notes d'història de Gandesa" relaciona els moments puntuals d'aquella revolta a la zona que anomena "conca de l'Ebre català", a partir del moment que Tortosa es constituí en la base d'operacions dels 30.000 homes sota les ordres del Marquès de los Vélez. Així abans d'iniciar els seus moviments aquest envià emissaris als pobles del voltant intimant-los a adherir-se a "y no cumplintho passat dit termini ho passarà tot a foch i a sanch", d'aquesta manera pocs dies després la vila de Xerta seria saquejada i incendiada. Seria interessant saber com van reaccionar els diferents pobles davant d'aquesta situació i més si tenim en compte el predominí gairebé feudal sobre els diferents termes, on el duc de Cardona (castellà) posseïa Móra, Tivissa, Garcia i bona part de l'actual Priorat (Falset, la Bisbal, el Masroig, Margalef...), les propietats del castlà d'Amposta amb Ascó, Miravet, Ginestar i bona part de la Terra Alta i Flix i la Palma d'Ebre baronies de la ciutat de Barcelona.

COPIA DE VNA

CARTA HA ESCRITA VN

NATURAL DE LA VILA DE GANDESA

de la castellania de Amposta, del Bisbat de Tortosa,

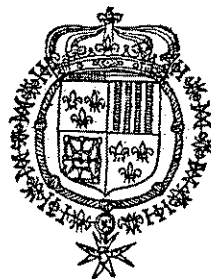
a vn amich seu desta Ciutat, sentli a saber

lo feliz success han tingut las armas de sa

Magestat Christianissima en lo

socorro de la Pça

de Flix.

AB LLICENCIA.

En Barcelona, en la Estampa de Pere Joan Dexer davant
la casa de la Ciutat. Any 1645.

Solament Horta de Sant Joan i Arnes s'avindrien a les exigències, els altres pobles van constituir un petit exèrcit d'uns 800 homes sota les ordres de Joan de Copons, cavaller santjoanista i diputat de Catalunya, constituint la seva base d'operacions i de refugi els castells de Miravet i Flix, des d'on realitzarien incursions primerament contra la vila d'Horta, on feren uns quinze presoners que serien traslladats al castell de Miravet (pel camí en mataren un anomenat Joan Claresvalls) i després contra poblacions aragoneses veïnes.

Amb tot, el Marqués de los Vélez decidí emprendre els seus moviments direcció el Coll de Balaguer, lloc estratègic entre el Baix Ebre i el Baix Camp, així el Perelló seria incendiat i saquejat, després ocupant i saquejant Cambrils (on foren degollades 600 persones i executats els seus cabdills), Vila-seca i Tarragona, aconseguí arribar a les portes de Barcelona on seria derrotat per les tropes franco-catalanes en la batalla de Montjuïc (26 de gener de 1641). Mentre els terços catalans comanats per Ramon de Guimerà, Josep de Margarit i Biure i Joan de Copons intentaven com podien defensar les posicions de Xerta, Tivissa ⁽³⁾ (que seria fortificada a les ordres del Diputat de la Generalitat Josep Quintana, a qui havia estat encarregat defensar el coll de Balaguer) i Tivenys. Cada vegada més el conflicte català esdevendria un episodi més de la Guerra dels Trenta anys, on es replantejaven les diverses forces hegemòniques europees. Serà en aquest context en que la Junta de Braça del Principat, convocada per Pau Claris, proclamaria la República Catalana, proclamació efímera (del 17 al 23 de gener de 1651), ja que per a obtenir l'ajut francès acabariem nomenant al rei de França, Lluís XIII, comte de Barcelona.

El mes de setembre de 1641 els consellers de Barcelona, dels qui depenien les viles de Flix i la Palma, reberen precés d'aquestes viles demanant ésser alleugerits de les despeses que els reportaven els soldats en vins i altres viandes. El gener del 1642 el batlle de Flix i la Palma tornaren a adreçar-se a Barcelona manifestant que tenien entés que els hi enviaven 50 soldats més, la qual cosa extranyava molt ja que es feia sense llicència del poble ⁽⁴⁾ "si ha sigut fet per a demostrar als vostres vassalls qui és el seu senyor, els vassalls de la Palma són adictes i no es mereixen tal pena". Els consellers de Barcelona ordenaren que s'unissin a la causa en el lloc que ocupaven els 50 soldats i que els vassalls de la vila tinguessin compte de les fortificacions. Aquest any Móra fou saquejada per les forces castellanques, essent cremades la majoria de les escriptures i arxius ⁽⁵⁾. Ben poca cosa podien fer els consellers de Barcelona i diputats, el virrei francès havia decidit establir importants guarnicions per fer efectiu el domini de l'occident català a llocs com Tremp, Balaguer, Castellldans, Flix i Miravet ⁽⁶⁾.

A les primeries del 1643 es produí una important ofensiva de les tropes castellanques, aquest cop des del Baix Aragó. Les notes del rector de Gandesa Onofre Català ⁽⁷⁾, aporten dades de primera mà pel coneixement d'aquells moments, com a cronista i contemporani immediat. Així sabem que l'esmentat exèrcit era d'uns deu mil homes comanats pel Marqués de

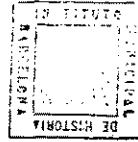
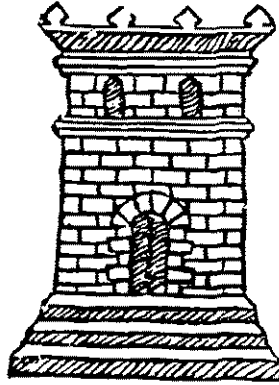
Hinojosa, tenint com a objectiu primer: apoderar-se del castell de Flix, fet que no aconseguiria però que provocaria tota classe de malifetes i penalitats entre els pobles veïns. L'assalt i saqueig de Batea és el més significatiu, el rector Onofre Català ens diu: "... En lo mes de Jener del any 1643, avenhi guerres en lo Principal de Catalunya y entrant per la Vall de Bathea un exèrcit de 6000 homes, ab 3000 cavalls pera pendre Flix en la dita vila de Batea se feren forts los de dita vila ab soldats francesos y catalans... Pelejaren 4 dies ab 4 nits foradaren y escalaren muralles... finalmente foren vençuts los de dins. Mori de la part de la

terra 200 persones 40 de Batea alguns de Caseres y de Villalba y los demás eren soldats francesos y catalans. Moriren de la part posterior de quasi la meitat de la població. La consternació dels fets seria general, la gent dels pobles veïns fugí dels seus pobles cap a l'altra banda de l'Ebre. La gent de Gandesa emprengué la fugida direcció Mora". El rector Onofre Català recorda que tots els nats des del 24 de febrer fins el 30 de maig vingueren al món fora de la parròquia, afegint: "faig memòria a la posterioritat que en l'any 1643 l'exèrcit del rei Castella Felip IV ocupà i robà (depraedavit) tota la Castellania i els altres pobles, fins al riu Ebre, llevat de Flix, i en fugiren tots els habitants per la guerra cruenta que es practicava contra el Principat de Catalunya" (8).

El marquès de Leganés va intentar apoderar-se de la plaça de Flix i intentà sorprendre el castell de Miravet, però el 2 de març quan estava a punt acudir les tropes franco-catalanes comanades pel mariscal Le Motte, qui havia sortit de Barcelona el 25 de febrer, inflingint una severa derrota a les tropes castellanques les quals tingueren uns 500 morts i foren empresonats un miler dels mateixos que serien duts a Barcelona (9). En la seva fugida el marquès de Leganés passaria per la Palma on s'enduria homes i bagatge, en arribar a la Granadella, dos dels vint veïns d'aquesta vila deixaren el bagatge que duïen i se'n tornaren cap el seu poble, el marquès en assabentar-se manà capturar-los i els donà fort càstig com

COPIA DE VNA CARTA QVE HA ES-

CRIT LO EXCELENTISSIM SENYOR
de la Mota Virrey, y Capita General de Catha-
luña, y Comtats de Rossello, y Cerdaña, al molt Il-
lustre Señor Governador de Cathaluña, donantli
avis del bon succés, que hã tingut las noïtras armas
en la vila de Flix, contra lo exercit del
Rey de Castella.

Ab llicencia en Barcelona, per Jaume Matevat, any 1643.

escarment (10).

D'un dels atacs contra la plaça de Flix tenim còpia de sengles cartes(11), una del mateix mariscal francès, Virrei i Capità General de Catalunya, Le Motte, i una altra del Baró en Jaume d'Erill des de la mateixa vila de Flix, aquest darrer ens descriu la pèsima situació en que es trobava la plaça, amb més de dos-cents seixanta malalts al moment que fou atacat per trenta batallons castellans, era l'onze de setembre. "... jo he sabut venia governant esta gent, don Joan de Garay y que portave quatre mil infants, y mil cavalls: ayr a les cinc hores de la tarde descubrirem los venian sinc barcas, creem carregades de viures y municions, ab intent de prouar la desembarcació a la isla, y rehexintlos, envestir per las dos parts. Pero vehent no era possible las han vuy cremadas, y se han retyirat enves Ribaroja", amb aquests detalls es referia en Jaume d'Erill. Per la seva banda el Virrei le Motte que no havia arribat a temps a defensar la plaça de Flix afegia: "lo desplaer que jo ne tingut, es de aver perdut la ocasio de barrels, porque si ells me aguessen aguardat jols auria segurament desfets. Don Jaume de Eril, y tots los officials de son tercio, y del tercio de don Lluys de Rajadell hi han mostrat gran resolució y generositat, de qui estich molt satisfet". Les Rúbriques de Bruniquer ens recorden que aquest any 1643 el Consell de Cent tractà de les fortificacions en la Baronia de Flix, dels seus molins fariners així com de fer una nova barcaassa i reparació de la vella. La nova barca no es faria ja que en tornarien a parlar el 1646.

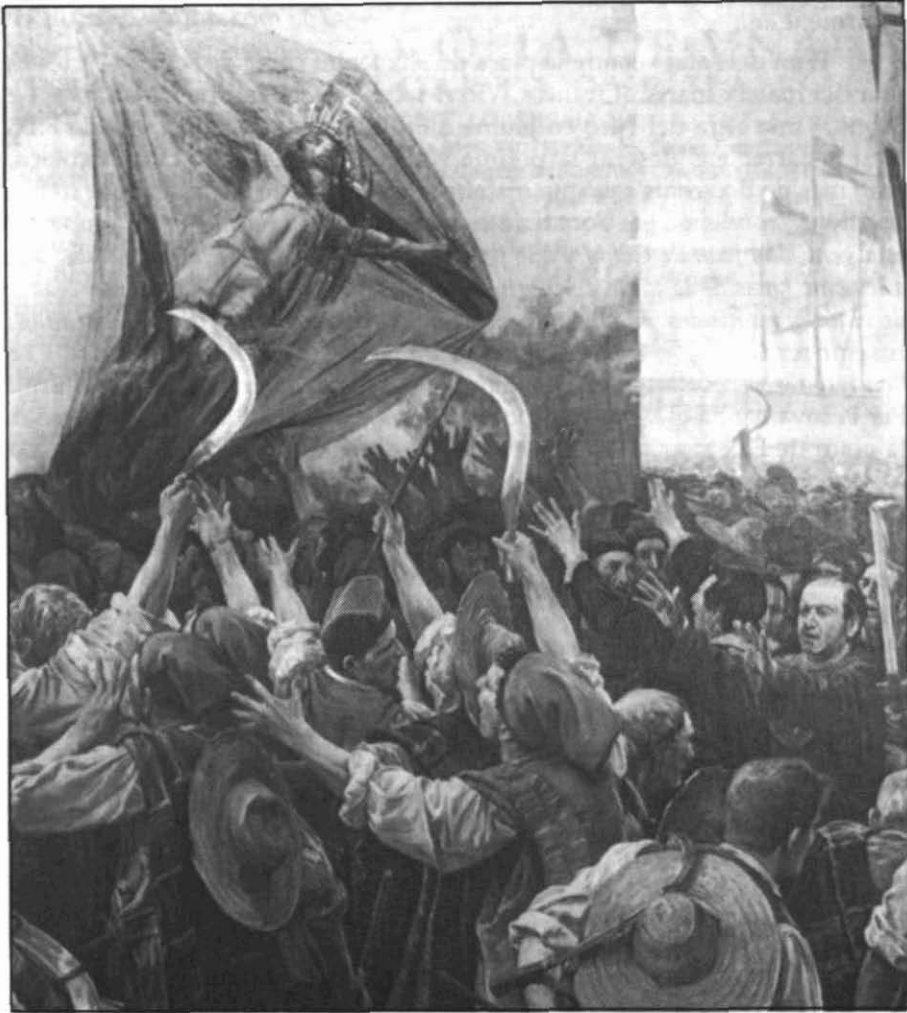
Un aspecte de les vicisituds d'aquell any que caldria amb tot cas investigar és el paper del batlle, comanador i altres veïns de la vila d'Ascó, els quals l'historiador Jordi Vidal Pla ha relacionat entre els exiliats per defensar la causa del rei de castella Felip IV (12). Així del total de 470 referenciats com a exiliats filipistes tenim a:

Joan Vila	Batlle de la vila d'Ascó
Miquel Liria i Betea	Comanador d'Ascó
Bernat Baldellós	
Francesc Baldellós	

Encara que no constin a les llistes d'exiliats molts d'ells un cop finalitzada la guerra rebrien títols de ciutadans honrats, així morencs partidaris de Felip IV el rebrien com Bru, Vallobar i Pedret (13).

L'any 1644 sembla que fou de certa tranquil·litat bèl·lica, tot i que les cròniques el referencien com un any de fam, on molts "oivian de erbas y tornaven tots descolorits", aprofitant per refer els estralls de l'any anterior, així tenim un escrit del batlle de Flix, Domingo Lletxa, del 12 d'abril (14), demanant als Consellers de Barcelona de fer "un reixat de fusta a les canals que van als molins, ja que els castellans els havien tirat tormos (pedres grosses) i les moles van molt al contrari del que solien".

Els pobles es trobaven practicament ocupats per les tropes franceses, les quals amb l'excusa d'ajudar els catalans contra el rei de castella s'havien ensenyorit del Principat. El problema dels allotjaments continuava

Corpus de Sang, abalot dels segadors del 7 de juny de 1640. Pintura d'Antoni Estruch Bros, fragment (Museu d'Història de la Ciutat, Sabadell)

més greu si cap. Així comencem a trobar documents on es palesa aquesta ocupació militar ⁽¹⁵⁾, "com que la Palma i Flix són frontera amb l'Aragó tenen molts treballs en mantenir els soldats i miquelets. L'any passat, després de la collita, els van portar a Flix tota la palla, civada i ordi que havien collit i si falten un dia sense portar-los-en envien un capità i mosqueters i els fan escorcolls per les cases; si no troben civada o palla fins i tot s'emporten el batlle i els jurats de la Palma. Supliquem que els donin remei...", així de clar s'expressaven als consellers de Barcelona els veïns d'aquesta població. Altres poblacions com Miravet, Móra, Rasquera, Benissanet i Ginestar també es veieren en l'obligació de donar llenya, palla, ordi i civada gratuïtament ⁽¹⁶⁾.

Les desgràcies i misèries mai venen soles en temps de guerra, així

se sap que aquest any 1645 fou un any de gran sequera fins al punt que el 27 d'agost la infanteria castellana, comanada per Felipe de Silva, pogué travessar amb barques el riu Ebre davant Flix, en tant que la cavalleria ho pogué fer a gual, "*cosa ben singular, car rarament o mai el cabal del seu corrent que sigui passat a gual*" (17).

A les primeries d'aquest any la vila de Móra trameté als diputats de la Generalitat un memorial de greuges al rei de França, denunciant-hi els robatoris d'un capità de miquelets, anomenat Gabriel Pino, tinent del Governador Cabanyes, que havia arribat fins i tot a capturar i maltractar els jurats en cap de la vila, empresonats a Flix i Miravet; respecte al comportament dels soldats francesos afegia que "*se fan donar aliments sens pagar cosa alguna, maltractan los paysans ab cops, bastonades y paraules injurioses, comosanlos y robanlos alguns lochs sagrats*" (18). Mentres les tropes castelles intentaven un altre cop prendre el castell de Flix, aquest cop les forces del general Felipe de Silva conqueririen la vila i s'empararen de la majoria dels fortins, però la guarnició del castell amb l'ajut dels reforços comanats pel comte de Chabot i el senyor de La Vallière, que hi envià el lloctinent des de Tèrmens, reconqueria la vila. Aquest fet es qualificà de duríssim pel mateix Felip IV i com a molt important per l'arquebisbe Pèire de Marca.

D'aquest darrer succés tenim còpia d'una carta d'un gandesà, de data 2 de setembre de l'any 1645, tramesa a un amic seu de Barcelona (19), fent-li saber "*lo feliz succes han tingut las armas de sa Magestat Christianisima en lo socorro de la Plaça de Flix*". Per la mena de detalls que dóna val la pena transcriure literalment els apartats més significatius, així comença: "*Jesus, Maria, Ioseph. Està sempre lo enemich molt atent a procurar per totas las vias li es-possible nostra total destrucció*" ..."*y saber que avia en la dita vila poca guarnicio Francesa, determinà de enviar al coronell Luis de Amel de un Tercio de Alemanys, ab mil i sinch cents y dos cavalls, ab orde expres anàs a fer dita antepresa... y se oposàs a la invasio del enemich en cas que lo enemich la tinguès ocupada, lo tragues, y llançàs dells, ó morir en la demanda, lo qual ab tota diligencia executà lo orde donat per sa Alteza, y passà la gent per la barca de Garcia; y sabent que ja lo enemich estava dins la vila, li envià un trompeta manantli dexàs aquella Plaça, ò altrament que executaria tot rigor militar*" ..."*aparegué el dit senyor Comte de Xabot... i així acometè ab gran valor la vila... en la qual se trava cruel batalla, en la qual es estat nostre Senyor servit darnos victoria, y hajan mort dos cents soldats, y presos mil infants, y dos cents cavalls, ab lo Coronell, ò Governador de dita gent: Demanera, que tots los que entraren del enemich dins dita vila non ha escapat ningu de ser mort, o pres, y dels nostres sols ne faltan alguns trenta entre morts y nafrats*" ...continua fent referència a la situació de la plaça, com havia estat ocupada el mes d'agost. Assenyalant l'estratègia de la posició, el fet que el lloctinent abandonà el setge de Balaguer per socórrer la vila de Flix. Aquests moments de relativa eufòria per part dels defensors de la causa catalana duria al Consell barceloní a tractar el possible oferiment de la vila de Flix al rei de França (20).

Flix no tornaria a ser atacat fins el 1646, assalt del que tenim la referència d'un diari de l'època, del pagès Joan Guardia de la comarca d'Osona, quan diu "*Vuy, als 5 de abril de 1646, també és arribada nova certa que los castellans tenen asatjat lo castell de Flix y los francesos que astan per asi que may tenen orde de anar-se'n, que no an dexada palla en ninguna casa...*" (21). D'aquesta època es conserven al castell d'Escornalbou uns gravats de la població fets per l'enginyer militar francès de Beaulieu. El 29 d'octubre el Consell de la ciutat de Barcelona estudià la creació del càrrec de batlle de les baronies de Flix i la Palma, en atenció de no haver-hi cap responsable del seu govern i les seves rendes, aquest dia també es tractaria el fer una colladora per adobar la barca de pas i el molí d'oli (22). Aquest any l'historiador A. Cot fa referència a un "*insòlit combat entre francesos i castellans a la vila de Móra*", com ell mateix diu te quelcom de llegendari i fantàtic que caldria aclarir, una més que romàntica descripció de la suposada batalla aportada per B. Espinal i el seu Atlante Español... on entre d'altres fets diu que mig transcorreguda la batalla s'esgotaren les bales (?) (23).

Mentrestant la situació política del país s'anava desvirtuant paulatinament, els dirigents catalans s'anaven arraconant essent substituïts per francesos, el govern de París, pel gener del 1646, proposava de lliurar el Principat a Felip IV a canvi de la cessió dels Països Baixos, però el govern de Madrid no acceptà la proposta (24).

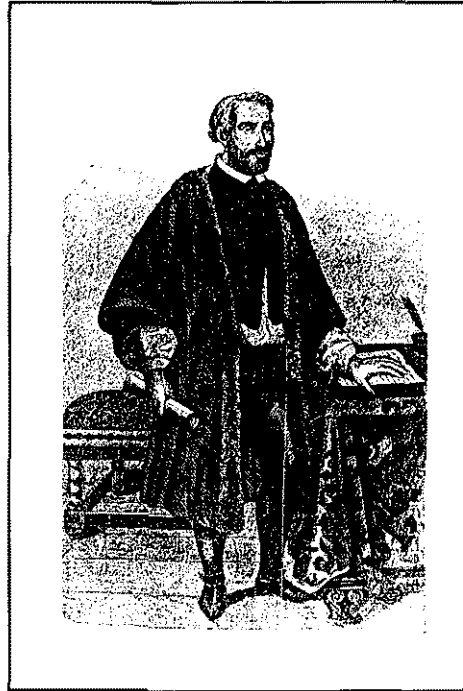
La creixent oposició als francesos tant a nivell polític com popular era un fet. Com a exemple tenim un escrit dels Jurats i Consell de la Palma als Consellers de Barcelona on es queixen dels treballs i les despeses que tenen amb els soldats que puguen i baixen de Flix... que a tots cal donar-los pa, vi i vianda sense pagar res i que porten gastades més de dues mil lliures i que en total ja s'aproparà als mil escuts, que la Palma, "*una vila de vint-i-quatre cases s'acabarà de perdre*" (25). L'avituallament dels soldats era un greu problema, a finals de l'any 1647 es va reunir el Consell General del comtat de Prades per a recaptar provisions de blat, ordi i civada, així se n'adquirí a la Granadella per als soldats de Torrebesses, Cornudella i Flix (26).

Una altra carta de la Palma datada del 26 d'abril de l'any 1649 explica que el governador de Flix ara els demana "*tres llits, matalassos y flassades*" i que si no acaten portaran a la Palma els soldats i cavalls per allotjar-los, aquest cop els consellers de Barcelona contestaran recomanant-los que no ho facin, que escriuran al rei per a que hi posi remei, que ja li han escrit al governador de la plaça de Flix per a que pari de vexar-los (27). El governador de la plaça era el Senyor de Sainte-Colome. Malgrat tot els veïns de la Palma veurien cremats els arxius de la casa de la Vila i l'empresonament del seu batlle Francesc Cubells, per retornar a la llibertat hagueren de pagar vint florins d'or (28). En quan als afers de la vila de Flix també sabem dels problemes de l'arrendatari de les rendes de la Baronia amb el Governador francès de la plaça militar el qual no volia que aquell tingués la barca de pas (29).

El mariscal Schömberg, nou lloctinent, va ocupar Tortosa i l'exèrcit francès practicà un saqueig terrible. Per acabar d'arrodonir la situació una pesta s'escampà per tot el país, el 1650 sacsejà tots els pobles riberencs. El demògraf i historiador Jordi Nadal qualificà aquesta pesta bubònica com l'accident més important de la crisi demogràfica del segle XVII, la guerra i la fam precedien la manifestació de la pesta (30). El dietari de Miquel Parets diu que *"a la ciutat de Barcelona feien moltes guardes no deixant entrar ningú de la Ribera d'Ebro"* (31).

El febrer de l'any de la pesta, el duc de Mercoeur, Louis de Vendôme, és nomenat nou lloctinent, començant una dura repressió. El clima de rebel·lió contra els francesos, la manca de blat i la pesta va provocar l'alçament arreu del país, començant per les comarques occidentals, fet que propiciaria la caiguda definitiva de les places militars de Tortosa, Miravet i Flix. Tornant a l'obra del doctor Manyà (32), i a tall d'exemple, podríem esmentar quan el Virrei Mercoeur vingué a aquestes comarques després de la pèrdua de Flix a fi de recuperar-la, se'n tornà decepcionat de la fredor hostil amb que era rebut pels pobles dels quals esperava ajuda econòmica i prestació personal. La vila de Móra arribaria a sublevar-se contra les seves tropes franco-catalanes. Aprofitant aquesta situació, durant la primavera d'aquest any, agents filipistes a les ordres del governador de Lleida, entraren en contacte amb el governador del castell de Miravet, Mr. Laurier, promentent-li diners i un important càrrec al front de Portugal (33).

La caiguda de Flix la tenim ben documentada. El 2 de setembre de l'any 1650, des de Lleida el Marquès de Mortara, Virrei de Catalunya, baixà vers Flix amb uns 6.000 soldats (4.000 de cavalleria i 2.000 d'infanteria), 400 d'ells catalans, i 3.500 cavalls. Sembla que tingueren més dificultats de les previstes per culpa dels *"cavalls de Frisia"* colovats davall de l'aigua del riu. El general francès Vendome sortí tres dies més tard de Barcelona per ajudar als defensors de la plaça, fet que no aconseguiria, el 21 de setembre és rendiria la plaça, dies després ho faria Miravet. La caiguda de Flix seria comunicada a Barcelona: *"Vuy a 26 al matí, se publicà el rendiment de la vila de Flix, que ha*

Pau Claris segons un gravat romàntic

causat notable desconsolació en la ciutat per veure perduda una plaça ab tants pocs dies, judicant-se forta i que lo enemic ha fet gros lo exèrcit ab nostres paysans, irritats i desesperats per los mals tractes del Marquès de Sainte-Colome" (34). Previament a la caiguda de Flix els seus jurats s'havien adreçat als consellers queixant-se, "lo enemic ha fet gros lo exèrcit ab nostres paysans, irritats i desesperats per los mal tractes del Marques de Sainte-Colome". És curiosa la confiança del consell barceloní en relació a la seva baronia de Flix en quan el 27 d'agost d'aquest mateix any i pocs dies abans de la seva pèrdua deliberés pagar 45 lliures per les obres d'un porxo per tenir cubert el cap de sirga de la barca de pas (35).

El 27 de novembre cauria la plaça i ciutat de Tortosa. El Virrei decidí abandonar el país. A Barcelona només hi restarien els consellers, més preocupats per la pesta que per els castellans, Joan d'Austria, el fill natural de Felip IV, començava la campanya definitiva. L'11 d'octubre de 1652 capitulà Barcelona. El 3 de gener de 1653 Felip IV decretaria un perdó general fet que suposaria ésser reconegut novament com a rei a canvi de mantenir les Constitucions de Catalunya.

El balanç de la guerra per a Catalunya el podríem definir en dos punts: la ruïna del país i la seva mutilació. El segon punt és consolidaria amb la Pau dels Pirineus (1659): el Rosselló, el Conflent i part de la Cerdanya quedarien des d'aleshores sota sobirania francesa. En quant la ruïna econòmica, el darrer terç del segle XVII significà un període momentani i generalitzat de recuperació, en contrast amb la decadència de Castella.

Soldat segons un gravat del llibre de passanties del Gremi d'Argenters de Barcelona. 1645.

Per conèixer aquest període aconsellaria entre d'altres les obres següents: "La Revolta dels Catalans 1598-1640" de J.H. Elliot, "Pau Claris... La Revolta catalana" de R. García Cárcel, "Dos segles d'obscuritat" de J. Nadal i Farreres, "Resistència de Catalunya i decadència castellana" d'Eva Serra, "Guerra dels Segadors i crisi social" de Jordi Vidal Pla i "La Revolució catalana de 1640" d'Eva Serra, X. Torres i Sans, Jordi Vidal, J. Olivares, N. Sales, A. Alcoberro, J.M. Torres i Ribé, J. Albareda. Aquesta obra és la darrera aportació sobre el tema i ens intenta demostrar que la Guerra dels Segadors, no fou simplement una revolta com afirmà Elliot, sinó que es pot considerar una autèntica revolució.

- 1 CIURANETA, J. La Palma, documents i records, pàg. 55.
- 2 MANYÀ, J. B. Notes història de Gandesa, pàg. 123.
- 3 Les Corts Catalanes de Pau Claris, pàg. 156, 325.
- 4 CIURANETA, J. op. cit. pàg. 56.
- 5 COT i MIRÓ, A. L'Església Parroquial de Sant Joan Baptista, pàg. 66.
- 6 LLADONOSA, J. Lleida durant la guerra dels Segadors, pàg. 32.
- 7 MANYÀ, J. B. op. cit. pàg. 137, 138.
- 8 MANYÀ, J. B. op. cit. pàg. 138.
- 9 BLADÉ DESUMVILA, A. El castell de Miravet, pàg. 59.
- 10 ESCOLÀ, R. Guia de la Palma d'Ebre, pàg. 26.
- 11 Arxiu Històric Ciutat de Barcelona. Cop. carta que ha escrit Virrey. Any 1643.
- 12 VIDAL PLA, J. Guerra dels Segadors i Crisi Social, apèndix 1.
- 13 COT i MIRÓ, A. op. cit. pàg. 72.
- 14 BIARNÉS - CID Guia de la Ribera d'Ebre, pàg. 102.
- 15 CIURANETA, J. op. cit. pàg. 57.
- 16 COT i MIRÓ, A. op. cit. pàg. 67.
- 17 A.H.C.B. cop. carta natural Gandesa, any 1645.
- 18 COT i MIRÓ, A. op. cit. pàg. 68.
- 19 A.H.C.B. cop. carta nat. de Gand. cit.
- 20 MUÑOZ, P. Reculls històrics de Flix, pàg. 29.
- 21 PLADEVALL - A. SIMON.
Guerra i vida pagesa a la Catalunya del segle XVII, pàg. 68
- 22 RÚBRIQUES DE BRUNIQUER. VI. 3, pàg. 245.
- 23 COT i MIRÓ, A. op. cit. pàg. 68.
- 24 SERRA, Eva. Resistència de Catalunya i decadència castellana: la guerra de Separació.
Hª Catal. Salvat 4. pàg. 98.
- 25 CIURANETA, J. op. cit. pàg. 58.
- 26 LLADONOSA, J. op. cit. pàg. 60.
- 27 CIURANETA, J. op. cit. pàg. 59.
- 28 ESCOLÀ, R. op. cit. pàg. 26.
- 29 RÚBRIQUES BRUNIQUER. op. cit. pàg. 245.
- 30 NADAL, J. La poblac. catal. als ss. XVI. i XVII H.ª Cat. Salvat 4, pàg. 59.
- 31 PARETS, M. Dietari d'un any de pesta, pàg. 38.
- 32 MANYÀ, J. B. op. cit. pàg. 63.
- 33 LLADONOSA, J. op. cit. pàg. 63.
- 34 BIARNÉS i CID op. cit. pàg. 102, 103.
- 35 RÚBRIQUES BRUNIQUER, op. cit. pàg. 246.